

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ

На правах рукопису

ДУДІН МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 338.242

**ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2012

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківському національному університеті внутрішніх справ
Міністерства внутрішніх справ України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Червяков Іван Михайлович,
Харківський національний університет внутрішніх
справ, професор кафедри економічної теорії.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Предборський Валентин Антонович,
Національна академія внутрішніх справ МВС
України, професор кафедри економіко-правових
дисциплін,

кандидат економічних наук, доцент
Губарева Ірина Олегівна,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем
розвитку НАН України, старший науковий
співробітник відділу інноваційного розвитку та
конкурентоспроможності.

Захист відбудеться «19» жовтня 2012 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.251.01 у Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61022, м. Харків, площа Свободи, 5, Держпром, 7-й під'їзд, 8 поверх.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61022, м. Харків, площа Свободи, 5, Держпром, 7-й під'їзд, 8 поверх.

Автореферат розісланий « 19 » вересня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. М. Красносова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Підприємництво в Україні знаходиться під впливом чисельних загроз його безпеці. Головними з них є подальше поширення тіньової економіки, системний негативний поліфакторний вплив на економічну безпеку, її інституціональну деформацію. Слід підкреслити, що, за оцінками експертів, понад 50% підприємств сектору МСП в Україні функціонують у тіньовому чи необлікованому сегментах ринку. Ця проблема особливо загрозлива як для суспільного загалом, так і економічного розвитку України, оскільки вказані тенденції ведуть до різкого зниження рівня підприємницької активності (особливо ініціативної його частини) та інвестиційної привабливості України, подальшої деградації та деформації соціально-економічних процесів, скорочення кількості легальних робочих місць.

Теоретичні проблеми дисертації знаходяться на стику двох наукових напрямів дослідження – теорії тіньової економіки та економічної безпеки.

До проблем протидії зростанням загроз з боку розвитку тіньової економіки неодноразово зверталися багато вітчизняних вчених-економістів, зокрема: А. Базелюк, Н. Бокун, В. Бородюк, З. Варналій, О. Власюк, Є. Воробйов, В. Геєць, В. Гончарова, Я. Дяченко, Г. Задорожний, В. Засанський, П. Іващенко, С. Коваленко, М. Кім, І. Кулібаба, І. Мазур, В. Мандибуря, М. Павловський, О. Пасхавер, В. Предборський, Т. Приходько, А. Сухоруков, Ю. Симачев, О. Турчинов, С. Тютюнкінна, Ю. Цал-Цалко та ін.

Починаючи з другої половини восьмидесятих років, до економічних досліджень тіньових процесів зверталися такі провідні вчені колишнього СРСР, як Ю. Козлов, Т. Корякіна, О. Осипенко, В. Рутгайзер, О. Савел'єв, О. Шохін та ін. Над розробкою правових аспектів протидії тіньовій економіці працювали провідні вітчизняні вчені-юристи, зокрема, П. Андрушко, О. Бандурко, В. Борисов, В. Глушков, В. Голін, І. Даньшин, О. Джужа, А. Закалюк, В. Зеленецький, О. Кальман, М. Коржанський, В. Лихолоб, П. Матишевський, В. Попович, Е. Фесенко, В. Шакурн та ін. Проте, слід визнати, що незважаючи на певні успіхи у розробці соціально-економічного феномену тіньової економіки, у сучасному комплексі наукового забезпечення протидії їй та економічної практики не існує загальноприйнятих підходів до визначення сутності тіньової економіки, не розроблений відповідний теоретико-методологічний інструментарій пізнання закономірностей її розвитку, особливостей їх прояву в різних соціально-економічних системах в умовах процесів трансформації.

У західній економічній літературі другої половини ХХ ст. економічна безпека вивчалася переважно в контексті теорії катастроф (І. Зіман, І. Касетті, Дж. Колата, Е. Ласло, Т. Оліва) та теорії ризиків (Р. Кеске, Дж. Кларк, К. Ерроу). Однак є незначна кількість праць, в яких автори особливу увагу приділяють з'ясуванню сутності явища шляхом аналізу факторів та умов, критеріїв економічної безпеки, дослідження проблем вразливості національних економік (А. Вестінг, В. Кейбл, У. Альбрехт, Л. Браун, Б. Бузан, Дж. Йочелсон, Х. Мауль, Х. Мальгрем, Х. Моргензан, Л. Мієрі, М. Цілінскі).

Наприкінці ХХ ст. у постсоціалістичних країнах виникла потреба у розробці принципово нової моделі економічної безпеки країни. Ці проблеми вперше були висунуті в публікаціях російських учених Л. Абалкіна, А. Архипова, А. Городецького, Б. Михайлова, В. Сенчагова, А. Татаркіна, В. Тамбовцева, Є. Олейнікова та ін. У цей самий час в Україні Г. Пастернак-Таранущенко започаткував екосестейт – науку про економічну безпеку.

Сьогодні теоретичні проблеми економічної безпеки активно досліджуються у працях вітчизняних науковців, зокрема О. Барановського, І. Бінька, В. Бородюка, З. Варналія, Т. Васильціва, О. Власюка, А. Гальчинського, О. Гордієнка, І. Губаревої, Б. Губського, В. Гейця, М. Єрмошенка, Я. Жаліла, В. Забродського, С. Кіреєва, М. Кизима, В. Кириленка, Т. Ковальчука, Ю. Макогона, І. Мазур, С. Мітряєвої, А. Мокія, В. Мунтіяна, М. Павловського, С. Пирожкова, А. Ревенка, В. Селіванова, А. Сухорукова, В. Шлемка та багатьох інших. У центрі їхньої уваги перебувають переважно окремі аспекти проблеми, пов'язані насамперед із визначенням сутності та природи економічної безпеки, її суб'єктів та об'єктів, рівнів і складових, що формують економічну безпеку, з дослідженням механізмів локалізації загроз, теоретичних і методологічних аспектів забезпечення економічної безпеки з урахуванням стану трансформаційних процесів, національних особливостей та умов функціонування економічної системи тощо.

У той же час критичний огляд стану наукових досліджень проблем підприємницької безпеки в умовах тінізаційних процесів дає змогу стверджувати, що на сьогодні концептуально не обґрунтовано створення її ефективної системи, потребують подальшого вивчення закономірності, глибинні стратегічні фактори побудови національної системи підприємницької економічної безпеки, способи визначення джерел, оцінки й прогнозування загроз, система забезпечення та напрями зміцнення економічної безпеки країни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету внутрішніх справ і є складовою державних програм досліджень «Наукове обґрунтування формування економічної безпеки України в умовах тінізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0106U006342). У межах наукових програм здобувачем виконані дослідження, пов'язані з теоретичним обґрунтуванням особливостей управління впливом тіньової економіки на економічну безпеку підприємницької діяльності.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в розробці та обґрунтуванні методичного забезпечення щодо формування підприємницької безпеки в умовах тінізації економіки України.

Для досягнення цієї мети були поставлені та вирішувалися такі основні завдання: 1) уточнити основні теоретичні аспекти дослідження економічної підприємницької безпеки в умовах тінізації економіки України, методологічною основою яких є модель парадигми Т. Куна, а теоретичні положення ґрунтуються на синергетично-коеволуційній парадигмі, визначити її наукову концепцію, основну категоріальну структуру дослідження; 2) дослідити логіку розгортання категоріальної структури теорії економічної підприємницької безпеки в умовах тінізації економіки України; 3) уточнити зміст поняття «економічна безпека

підприємництва» як необхідного інструменту антикризового регулювання; 4) уточнити зміст поняття «тіньова економіка» як однієї з найбільших загроз підприємницькій безпеці, провести аналіз тінзаційних характеристик її інституційної структури; 5) визначити особливості тінзаційних процесів у неформальній та адміністративно-олігархічній сферах вітчизняного підприємництва та визначити необхідність розробки стратегії економічної безпеки підприємницької діяльності в умовах тінзаційних процесів; 6) обґрунтувати необхідність формування соціального партнерства між підприємницьким сектором і державою як моделі стратегії забезпечення безпеки підприємництва в Україні від загроз тінзаційної деформації та обґрунтувати засоби подолання системної корупції і стимулювання інноваційно-інвестиційної активності як засадничих складових стратегії підприємницької безпеки в умовах тінзації.

Об'єктом дослідження є дисфункційні процеси в підприємницькій діяльності в умовах тінзації економіки України.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні соціально-економічні аспекти розробки методичного забезпечення щодо формування підприємницької безпеки в умовах тінзації економіки України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження в роботі є модель наукових революцій Т. Куна. Теоретичні положення дисертації ґрунтуються на синергетичній парадигмі Т. Куна, а також інституціоналістських моделях модернізації, сформульованих у працях М. Вебера, К. Поланьї, К. Мюрдаля, неоінституціоналістській моделі Е. де Сота, який дослідив закономірності розвитку тіньової економіки у залежних країнах.

У процесі дослідження було використано наступні загальні та часткові методи. Застосування методу системно-структурного аналізу дозволило сформулювати уяви про підприємницьку безпеку як багатоаспектне, системне явище, визначити його зв'язок з поняттями «національна безпека», «економічна безпека», їх соціально-економічну обумовленість, закономірності розвитку за умов трансформації. Аналіз стану тінзаційних процесів в Україні сприяв виявленню та опрацюванню висновків про необхідність принципової зміни заходів щодо подолання кризи підприємництва в Україні та підвищення ефективності держави у цій сфері. Застосування синергетичного методу та принципу коеволюціоналізму дозволило звернутися до проблем забезпечення підприємницької безпеки в умовах тінзаційних процесів з позицій необхідності посилення взаємодії, взаємного збагачення сильної, ефективною держави та ефективного підприємницького сектору на засадах моделі соціального партнерства та самоорганізації останнього. Історичний метод використовувався для розкриття генези проблем підприємницької безпеки та її кризи, причин висунення останньої як одного з вагомих соціально-економічних засобів піднесення розвитку країни. Широко застосовувалися методи статистичного аналізу, соціологічні методи, що застосовувалися для дослідження особливостей вітчизняної економічної системи та її інституційних характеристик.

Інформаційну базу дослідження склали: законодавчі й нормативні акти України; Стратегія національної безпеки України; Укази Президента України; документи органів державної влади України, які регламентують проблеми забезпечення безпеки; офіційні статистичні дані; міжнародні правові акти, в т.ч.

Конвенції та Рекомендації МОП. У процесі дослідження використовувалися дані вітчизняної та зарубіжної періодики, матеріали українських і міжнародних наукових і науково-практичних конференцій, семінарів, «круглих столів»; результати економічних і соціологічних досліджень, відображені в спеціальній літературі; власні аналітичні розробки автора.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в розробці комплексу теоретико-методичних положень щодо забезпечення економічної безпеки підприємництва в умовах тінізації економіки України. Вона розкривається в таких основних результатах:

дістало подальшого розвитку:

організаційний підхід до формування програмних заходів боротьби з тіньовою економікою з метою забезпечення економічної безпеки підприємництва, що, на відміну від існуючого, ґрунтується на засадах цільового програмування та дає змогу здійснювати вибір напрямів та форм боротьби з тінізацією підприємництва;

методичний підхід до формування інституційних засобів економічної безпеки підприємництва, який, на відміну від існуючого, ґрунтується на запровадженні системи соціального партнерства, що відповідає цивілізаційним засадам розвитку вітчизняного суспільства і здатне подолати тінізаційне протиріччя між державою та суб'єктами підприємницького сектору;

методичний підхід до розробки пропозицій щодо подальшого удосконалення Стратегії національної безпеки, розробки в її складі окремої стратегії підприємницької безпеки, особливо щодо підтримки малого та середнього бізнесу, що дає змогу формування інфраструктури державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу;

методичний підхід щодо формування ефективної інституційної структури підприємницького сектору («біполярна структура підприємництва») як особливих зв'язків комунікаційної підтримки змішаного підприємництва в середині цього сектору, що дозволяє досягти підвищення його транспарентності та зростання капіталу довіри між головними інституційними суб'єктами – ординарними та елітними структурами й подолати тінізаційні протиріччя між ними;

удосконалено:

сутність поняття «тіньова економіка як загроза підприємницькій безпеці» – системного явища господарювання асоціальної природи з різного роду інтенсивністю соціальної небезпеки, яка є формою кризи державного управління економіки і виявляється у розвитку його дисфункціональності та діяльності системи асоціальних інституцій суспільства (зокрема тіньового підприємницького сектору);

визначення сутності поняття «економічна безпека підприємництва» як сукупності державних структур і недержавних організацій, що забезпечують необхідний рівень протидії загрозам кризи підприємництва, функціонують на основі поєднання їх внутрішніх механізмів у сфері безпеки, забезпечують відтворення та самопідтримку своїх функцій у цій сфері, утворюють системну цілісність у сфері захисту підприємницьких прав і свобод людини, базових економічних цінностей суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, а також відповідну інфраструктуру законодавчого, інституціонального, інформаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності суб'єктів підприємницької безпеки.

Практичне значення результатів дослідження. Результати дисертаційної роботи використовуються: у Державній податковій службі в Харківській області (акт № 876/9/07-114 від 25.04.2012 р.) де здобувачем впроваджені методичні рекомендації щодо класифікації суб'єктів підприємницької діяльності за розміром тіньової економічної діяльності в умовах дії нового Податкового кодексу); у Державній фінансовій інспекції в Харківській області (акт б/н від 20.01.2011 р.), де здобувачем розроблені та впроваджені методичні рекомендації щодо класифікації державних підприємств за розміром тіньової економічної діяльності.

Основні положення наукових досліджень впроваджені в навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ (акт б/н від 28.12.2011 р.). Результати дослідження використовуються при викладанні дисциплін «Економічні злочини», «Особливості кваліфікації злочинів економічної спрямованості». Пропозиції автора включені до навчальних програм та методичного забезпечення цих курсів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, пропозиції і висновки, які містяться в роботі, отримані здобувачем самостійно.

З наукових праць, опублікованих в співавторстві, в роботі використані лише ті ідеї і положення, які є результатом особистої науково-дослідної роботи здобувача, що полягає у дослідженні комплексу питань типології «відмивання» грошей, приховуванні доходів і несплати податків, а також методу кількісного оцінювання проявів тіньової економічної діяльності суб'єктами підприємницької діяльності.

Апробація результатів роботи. Основні положення дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися на чотирьох конференціях, зокрема:

Науково-практичній конференції «Шлях України до економічної безпеки» (м. Харків, 16 – 17 квітня 2004 р.);

Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна безпека держави: стан, проблеми, напрямки зміцнення» (м. Харків, 28 – 29 жовтня 2005 р.);

IX Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины» (м. Алушта, 30 вересня – 2 жовтня 2010 р.);

IV Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми формування нової економіки XXI століття» (м. Дніпропетровськ, 22 – 23 грудня 2011 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковані в 9 наукових працях, у тому числі: 5 статей у спеціалізованих наукових виданнях, 4 тези доповідей – в інших наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій складає 2,81 ум. друк. арк., з яких авторові належить 2,56 ум. друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних літературних джерел і додатків. Обсяг основної частини роботи становить 180 сторінок. Дисертація містить 6 таблиць, з яких 1 займає повну сторінку, 9 рисунків, з яких 3 займають 3 повні сторінки, 4 додатки. Список використаних джерел містить 187 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, проаналізовано сучасний стан проблеми, яка розробляється, сформульовано мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, відображено наукову новизну й практичне значення отриманих результатів.

У **розділі 1 «Теоретичні аспекти економічної безпеки підприємницької діяльності в контексті розвитку тіньових процесів»** розглядаються теоретичні аспекти дослідження підприємницької безпеки як галузі знання, яке належить до сучасного сімейства економічних наук, вона є логічно побудованою системною організацією категоріального апарата комплексу проблем щодо питань державного регулювання.

У роботі зазначається, що базисною засадою сучасних економічних реформ є необхідність реалізації підприємницького потенціалу нації як головного інституційного ресурсу розвитку ринкової економіки з метою кардинального поліпшення підприємницького клімату, що стимулюватиме економічне зростання та залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Ключовими пріоритетами реформування мають стати: забезпечення захисту та реалізації прав власності, забезпечення дотримання правил конкуренції, дерегуляція і скасування недієвих й обтяжливих дозвільних процедур, процедур припинення господарської діяльності, а також нагляду та контролю. Спроможність держави не лише декларувати, але й гарантувати єдині «правила гри» на ринку для усіх суб'єктів господарювання, ефективно реалізовувати антимонопольну політику є основою інвестиційної привабливості економіки, головним чинником її стійкого розвитку.

Теперішній етап розвитку підприємницького сектору в країні характеризується як кризовий. Криза підприємництва в Україні, яка набула системного, хронічного характеру, на наш погляд, – це особливий, закономірний перехідний, дисфункційний стан у розвитку цього сектору, який характеризується: різким, суттєвим порушенням нормального режиму його функціонування та розвитку; втратою конгруентності її структури та функцій; втратою здатності до забезпечення необхідних умов для діяльності агентів підприємницької діяльності, посилення їх господарської активності; втратою здатності екзогенних та ендогенних регулятивних систем підтримувати їх гомеостазні та гомеорезні функції, внаслідок чого різко знижується керованість господарських процесів; протиставленням підприємницької діяльності її агентів діям держави, яка втрачає їх довіру і сприймається як така, що своїми діями заперечує докорінні інтереси широких підприємницьких кіл, з відповідним загостренням політичної, соціальної конфліктності в суспільстві, руйнуванням самих засад підприємницької діяльності.

Одним із базових явищ, що визначає сучасний стан розвитку вітчизняного підприємницького сектору, накопичення його кризового потенціалу, є процес початкового нагромадження капіталу, який має в Україні застійний характер.

Економічну безпеку підприємництва слід розглядати як певну інституційну структуру (систему), що забезпечує необхідний рівень протидії загрозам кризи підприємництва, як процес (послідовність) системних кроків суб'єктів безпеки щодо досягнення задовільного рівня протидії загрозам підприємницькому сектору, як стан

системи регулювання, за якого гарантовано захищеність життєво важливих інтересів суб'єктів підприємницької діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Система підприємницької безпеки – сукупність державних структур і недержавних організацій, що функціонують на основі поєднання їх внутрішніх механізмів у сфері безпеки, забезпечують відтворення та самопідтримку своїх функцій у цій сфері, реалізацію принципу взаємодії та противаг, утворюють системну цілісність у сфері захисту підприємницьких прав і свобод людини, базових економічних цінностей суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, а також відповідну інфраструктуру законодавчого, інституційного, інформаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності суб'єктів підприємницької безпеки.

Аналіз функціонуючої національної підприємницької безпеки дає змогу зробити висновок про те, що вона перебуває у стані формування системної зрілості, цілісності ще не набула. Так, у механізмах функціонування органів підприємницької безпеки відсутні значною мірою визначальні суб'єкти – недержавні (громадські) організації, відсутні розвинуті підсистеми державних та недержавних моніторингових служб, аналітичних центрів, не створена необхідного рівня (для системної якості) розвинутої інфраструктура, яка на даному етапі позбавлена відповідного законодавчо-нормативного, інституційного, інформаційного, фінансового, матеріально-технічного наповнення. Механізми підприємницької безпеки діють переважно в ручному режимі, виконуючи ті чи інші оперативні функції на вимогу разових доручень керівництва країни. Між окремими ланками підприємницької безпеки, які ще не функціонують навіть як парасистема, відсутній чи ледь спрацьовує механізм спорадичної взаємодії, не виникають стійкі інформаційні процеси. І, нарешті, не визначено орган, який займається системною розбудовою підприємницької безпеки, як і не поставлене завдання на таку розбудову.

Структури громадянського суспільства у цій ситуації повинні стати не тільки необхідним компонентом, а й повноправним партнером ефективної держави у подоланні спадщини бюрократизації адміністративної системи, а також у розробці програм національної безпеки, надаючи незалежні альтернативні проекти концепцій, стратегій і програм.

Інша важлива функція громадських недержавних структур – здійснення громадського контролю над діяльністю системи підприємницької безпеки, її окремими органами. При побудові цієї системи слід виходити з того, що підприємницька безпека є справою всього суспільства, а не тільки державних інституцій, які насправді є лише інструментом в його руках. Громадські інституції виступають як необхідний посередник між державою та підприємницькою діяльністю, як у відносинах стосовно контролю над економічними процесами, так і державними інституціями системи національної безпеки (рис. 1).

Тіньова економіка як загроза підприємницькій безпеці – це системне явище господарювання асоціальної природи з різного роду інтенсивністю соціальної небезпеки, яка є формою кризи державного управління економіки і виявляється у розвитку його дисфункціональності та діяльності системи асоціальних інституцій суспільства (зокрема тіньового підприємницького сектору). Окремі ланки тіньової

економіки є не просто окремими зонами кризового дисфункційного управління, а утворюють саме асоціальну систему тіньової економіки з органічно пов'язаними внутрішніми механізмами.

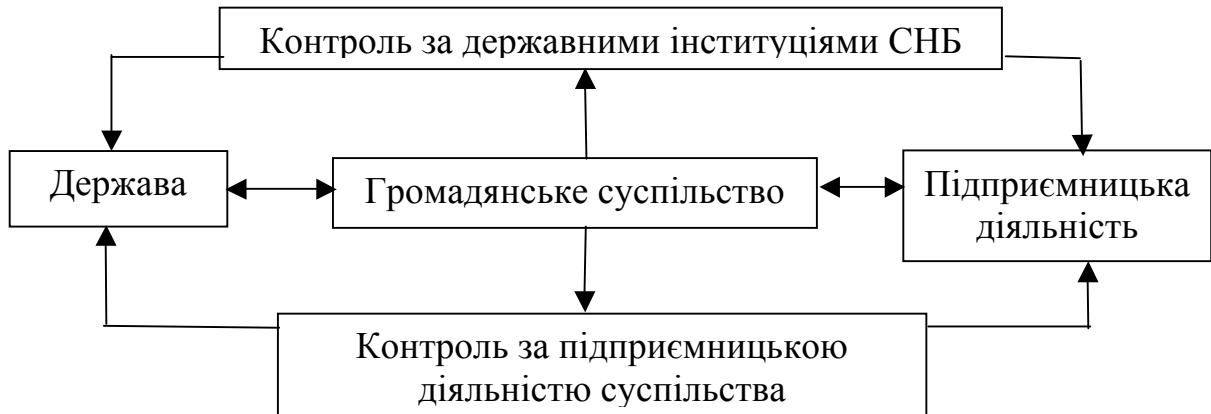

Рис. 1. Контрольна функція громадських недержавних структур підприємницької безпеки

Зростання питомої ваги «тіньової економіки» у загальному обсязі господарювання провокує посилення недовіри у взаємовідносинах легітимних економічних суб'єктів, є перепорою на шляху розвитку ефективних підприємницьких процесів у цілому; це, зокрема, пов'язано зі збільшенням трансакційних витрат, що є неминучим у зв'язку зі зростанням загальної недовіри та посиленням фактора ризику, що, у свою чергу, посилює невизначеність та нестабільність процесів. Поглиблення розриву між підприємцем і державою, з одного боку, значно знижує якість його позитивної мотивації діяльності, з іншого – погіршує якість державного регулювання соціально-економічних процесів, деформує зв'язки між макро- та мікроекономічними їх рівнями. Відсутність довіри до держави з боку інших економічних агентів має реальну вартісну оцінку: вона виявляється у розміщеннях мільярдних доларових доходів підприємницького сектору поза офіційною фінансовою системою, у тішовій еміграції капіталів та робочої сили тощо. Оскільки всередині країни як засіб обігу використовується валюта іншої держави, виникає реальна загроза підприємницькій безпеці, яка пов'язана із залежністю від монетарно-фінансової політики інших країн, втрати суверенітету в галузі економічної та соціальної політики.

Одна з найбільш серйозних загроз, яка виникає для підприємницької безпеки при розширеному відтворенні джерел розвитку тішової економіки і дедалі більшому залученні ресурсів країни у тішову кризову діяльність, виявляється у формуванні загрози потрапляння економіки у тішову інституційну пастку. Це такий стан стійкої рівноваги інституційної підприємницької кризи, який визначається розповсюдженням впливу тішових процесів на переважну активну частину економічного організму, його визначальні інституції при неможливості мобілізувати ресурси, у тому числі інституційні, для переходу в інший, більш ефективний, рівноважний стан. Вихід із цієї пастки потребує мобілізації витрат, що порівнянні з доходною частиною Державного бюджету. Рух до стану тішової інституційної підприємницької пастки може перетворитися на процес з позитивним зворотним

зв'язком для стану ефективності суб'єктів підприємницької діяльності: функціонування у сфері кризової тіньової економіки стає тим вигіднішим, чим більше системних макроресурсів у ній задіяні. Звідси й ефект «порога неповернення», небезпечний тим, що повернення до відповідного попереднього позитивного механізму руху підприємництва стає практично неможливим (чи потребує надзвичайних зусиль). Він виникає тоді, коли ступінь втягнення підприємницької діяльності у тіньову перевищує певний поріг: якщо цей ступінь досягає 40%, повернення до попередніх станів функціонування з низькими рівнями тінзації стає вкрай важким.

Найбільш деформуючий ефект експансія тіньової економіки справляє саме на інституціональну підприємницьку структуру суспільства і на його культурний прошарок. У функціональному аспекті тіньова структура, умовно кажучи, адитивна стосовно до офіційної економіки і в багатьох аспектах (ВВП, доходи, зайнятість, послуги, товари тощо) доповнює її до масштабів і функцій, необхідних для задоволення наявних суспільних потреб. Однак в інституційному аспекті дана адитивність повністю відсутня: базові інститути тіньового підприємництва економіки за своєю суттю мають протилежну спрямованість стосовно до діяльності його офіційної складової.

Розділ 2 «Ідентифікація основних видів загроз тіньової економіки для економічної безпеки підприємництва в Україні» присвячено дослідженню основної інституційної структури тіньової економіки, причин, факторів розвитку та механізмів її реалізації як загроз безпеці підприємництва в Україні. Об'єктивною особливістю цивілізаційного розвитку вітчизняної економіки є наявність величезної сфери неформальної організації, в тому числі підприємництва, яка має тіньовий характер.

«Сіро-чорний» симбіоз неформальної економіки легко пристосовується до змінних умов середовища її існування, перекидаючи свої ресурси в одну з можливих ефективних форм метаморфози, домінуючої за конкретно історичними умовами, зокрема за рахунок ухилення від оподаткування (рис. 2).

Другою складовою вихідного відношення підприємництва до інституційної структури кризи в умовах її тінзації в Україні є, як відмічалось вище, девіантно-корупційне відношення суб'єктів гібридизації (змішування) влади та елітного бізнесу до інтересів суспільства. На нашу думку, це пов'язано із двома головними причинами:

- 1) з протиріччями початкового нагромадження капіталу в Україні;
- 2) з утворенням глибокого міжсекторного розриву та розламу між елітними і периферійними структурами. Разом ці причини обумовлюють дію стійкого негативного вихідного відношення сучасного елітного підприємництва до інтересів суспільства.

У зв'язку з тим, що елітний сектор підприємництва є альянсом (гібридизацією) переважно великого олігархічного бізнесу та влади на різних рівнях державно-владної вертикалі, то вихідним девіантно-кримінальним засобом його (елітного сектору) реалізації є політична корупція.

Політична корупція визначається особливостями мотивації її суб'єктів. Розрізняють дві головні групи цілей політично-корупційних дій. У першому

випадку метою політичної корупції є особисте чи групове збагачення. Суб'єкти політичної корупції використовують політичну владу для привласнення публічних чи приватних ресурсів у спосіб, який може бути або не бути формально протизаконним, але є порушенням моральних норм і зобов'язань цих суб'єктів перед суспільством. Такий різновид політичної корупції в міжнародному обігу визначається термінами «накопичення» (accumulation) і «вилучення» (extraction).

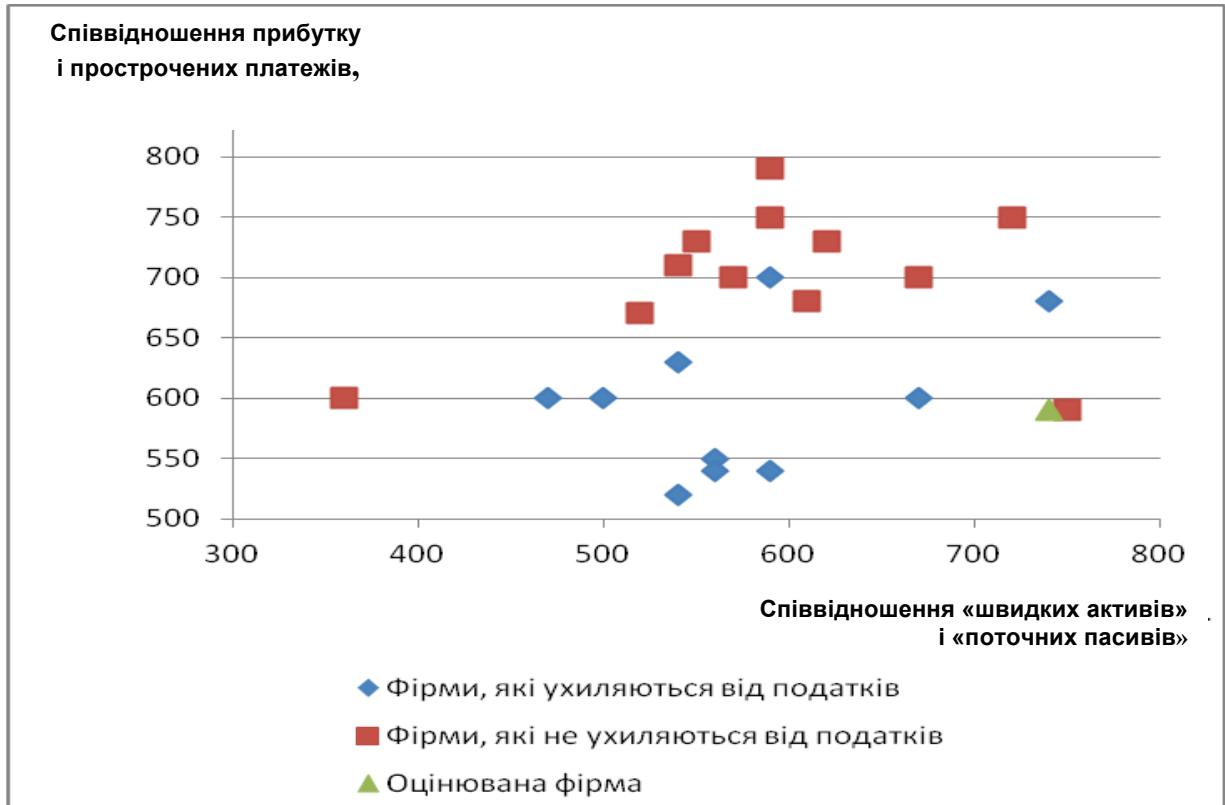

Рис. 2. Стан оцінюваного суб'єкта підприємницької діяльності щодо девіантно-деліктного відношення до сплати податків

У другому випадку метою політичної корупції є здобуття, збереження та/або розширення політичної влади. Суб'єкти політичної корупції можуть використовувати для досягнення таких цілей як цілком законні, так і незаконні та корупційні засоби.

До найважливіших характеристик елітного підприємництва України, з точки зору її деформуючого впливу на конкурентно-ринкові умови господарювання, його монополізації, слід віднести: 1) замкненість елітного сектору; 2) непрозорість елітної економіки; 3) зосередження фінансових ресурсів країни в руках олігархічних кіл в елітарних структурах; 4) залежність олігархічних кіл від державних фінансів; 5) продукування вкрай різкого соціального розшарування в країні; 6) паразитарне елітне поглинання та силове захоплення власності на підставі сфальсифікованих судових рішень – рейдерство; 7) масштабний прихід іноземного капіталу в банківський сектор України; 8) відволікання обмежених ресурсів країни на цілі паразитарного споживання; 9) існування провідної функції тінізації – тіньового перерозподілу власності та влади; 10) лобіювання політичних інтересів та потяг до

консервування монопольних позицій на ринку; 11) обмеження можливості банківського сектору щодо надання широкого спектра послуг; 12) існування різко асиметричних умов господарювання для різних суб'єктів; 13) максимальне обмеження конкурентно-ринкового середовища в країні; 14) трансформація тіньових властивостей елітної економіки у базовий елемент функціонування суб'єктів підприємницької діяльності; 15) розвиток тенденції до підміни офіційної влади владою адміністративно-економічних груп; 16) подальша тінзація економіки та розвиток корупції.

Висновки інституціоналізму, неоінституціоналізму про об'єктивний характер асиметричності, полярності соціально-економічної структури залежних країн, особливий характер прискорення розвитку позалегального сектору в умовах їх модернізації мають важливе теоретико-методологічне значення для поглиблення вивчення сучасних тіньових процесів у вітчизняних реаліях, зокрема проблеми віртуалізації власності, яка є первинною причиною тінзації широких прошарків суспільних відносин.

Вибір оптимальної стратегії підприємницької безпеки обумовлений впливом низки факторів, головні з яких наведені на рис. 3.

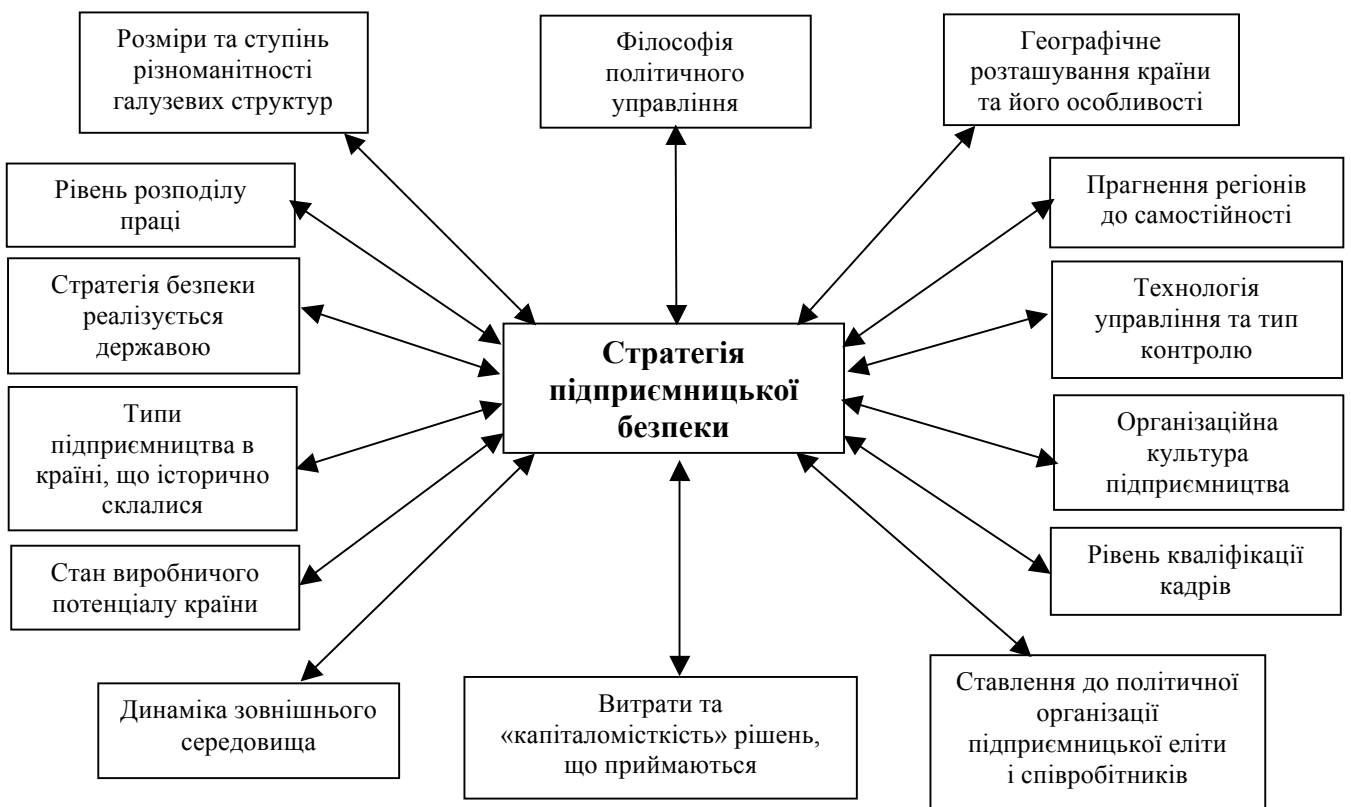

Рис. 3. Найсуттєвіші фактори, що впливають на вибір Стратегії підприємницької безпеки

У розділі 3 «Формування стратегії економічної безпеки підприємницької діяльності в умовах тінзації економіки України» розглядаються необхідні форми формування системи підприємницької безпеки, зокрема стратегічне планування.

Певні засади стратегії економічної безпеки підприємництва в Україні реалізовані у Стратегії національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється», затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105 (в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 р. № 389/2012).

Так, Стратегія визначає у внутрішньому безпековому середовищі наявність таких загроз економічній безпеці як:

залежність внутрішнього ринку від зовнішньоекономічної кон'юнктури, недостатня ефективність роботи щодо його захисту від несумлінної конкуренції з боку українських монополістів та імпортерів, а також щодо боротьби з контрабандою;

недостатня ефективність використання матеріальних ресурсів, переважання у структурі промисловості галузей з невеликою часткою доданої вартості, низький технологічний рівень вітчизняної економіки;

наявність валютних ризиків, неефективного використання коштів Державного і місцевих бюджетів;

недосконалість законодавства для прискорення розвитку національної економіки на інноваційних засадах, відносно високий рівень тінізації економіки, відсутність достатніх стимулів для легалізації доходів населення та зменшення тіньової зайнятості;

надмірний вплив іноземного капіталу на розвиток окремих стратегічно важливих галузей національної економіки, небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу в таких галузях.

Ключовими завданнями політики національної безпеки у забезпеченні економічної безпеки Стратегія визначає:

дієвий захист права власності, оптимізація податкового навантаження на бізнес, удосконалення регуляторного і корпоративного законодавства, обмеження монополізму і сприяння конкуренції, підвищення ефективності регулювання фінансових і товарних ринків; створення на цій основі сприятливих умов для підприємництва та інвестування, скорочення матеріальних витрат в економіці та обмеження тіньової господарської діяльності;

підвищення ефективності використання державних коштів, забезпечення дієвого державного контролю за діяльністю суб'єктів природних монополій, прозорості використання ними фінансових ресурсів, ефективності цінової і тарифної політики;

забезпечення сталості фінансової системи, гнучкості валютного курсу гривні, розширення кредитної підтримки економіки, зміцнення довіри до фінансових установ;

мінімізація негативного впливу на економіку зовнішньої кон'юнктури та наслідків світової фінансово-економічної кризи;

посилення дієвості захисту внутрішнього ринку від несумлінної конкуренції з боку підприємств-монополістів та постачальників імпортової продукції;

підвищення ефективності державного контролю за діяльністю підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави;

оптимізація структури та обсягу зовнішнього боргу, недопущення неконтрольованого відпливу капіталу за межі держави;

стимулювання підвищення технологічного рівня української економіки, розвитку національної інноваційної системи та інноваційної активності підприємств.

Таким чином, масштабних системних інституційних заходів щодо забезпечення безпеки підприємницького сектору в умовах його тінізації, адекватних руйнівному потенціалу його загроз, сучасна Стратегія національної безпеки не передбачає, що і визначає відсутність стратегічних дій держави, її системних, довгострокових скоординованих заходів щодо виведення підприємницького сектору з тіні.

Стратегія національної безпеки повинна мати спеціальні окремі розділи та системні заходи, що присвячені визначенню основних завдань політики національної економічної безпеки у підприємницькій сфері, до яких слід віднести:

визначення засад загальносистемної моделі економічної безпеки підприємництва в умовах його тінізації в Україні;

розробку місцевими органами виконавчої влади разом із регіональними та галузевими формуваннями підприємців пропозицій щодо пріоритетного розвитку малих підприємств і підприємництва з урахуванням кон'юнктури зовнішнього і внутрішнього ринку, результатів експертизи бізнес-планів;

розміщення на конкурсній основі держзамовлення для насичення споживчого ринку товарами та послугами, створення нових робочих місць і підвищення рівня зайнятості населення на основі вільного вибору форм власності в різноманітних сферах діяльності;

взаємодію з міністерствами і відомствами України у розробці основних напрямів конверсії оборонного комплексу, безпеки малого бізнесу в матеріальному виробництві та невиробничій сфері, виробленні принципів і створенні умов для його організації та життєдіяльності;

підтримку та захист інтересів малих підприємств і підприємців, їх спілок і асоціацій, спільних підприємств, сфери ризикового підприємництва;

сприяння матеріально-технічному забезпеченню малих підприємств і підприємців через систему держзамовлення та біржі;

розробку разом із регіональними та галузевими формуваннями суб'єктів підприємництва пропозицій щодо створення і функціонування безпеки фінансових, кредитних, інноваційних, страхових фондів підтримки, участь у створенні банків, центрів та інших об'єктів інфраструктури підприємництва;

організацію за участю регіональних та галузевих громадських формувань недержавних об'єднань суб'єктів малих підприємств і підприємців;

визначення засад загальносистемної моделі економічної безпеки підприємництва в умовах його тінізації в Україні;

розвиток сучасної ефективної інституційної системи безпеки взаємодії державних і недержавних систем економічної безпеки підприємництва, зокрема державного інституту безпеки розвитку малого та середнього підприємництва, інституційної структури взаємодії великого і малого бізнесу, забезпечення якісного прискорення зменшення корупційного навантаження та кримінального ураження бізнесу тощо;

розвиток системи безпеки інноваційно-інвестиційної складової розвитку малого та середнього підприємництва;

підготовку та перепідготовку менеджерів і спеціалістів з підприємництва, сприяння створенню науково-технічних, навчальних, консультативних центрів, у тому числі за кордоном;

участь разом із відповідними міністерствами і відомствами України, регіональними формуваннями малих підприємств і підприємців у виданні навчальної та методичної літератури, нормативно-довідкових, рекламних матеріалів, необхідних для розвитку малого бізнесу і підприємництва;

сприяння разом із регіональними спілками й асоціаціями малих підприємств і підприємців, відповідними міністерствами і відомствами України роздержавленню та приватизації підприємств і установ.

Основними інституційними засадами реалізації стратегії економічної безпеки підприємства в умовах тіньових процесів в Україні є забезпечення системно ефективної взаємодії держави та підприємницького сектору на засадах соціального партнерства, зокрема державної підтримки розвитку підприємництва в Україні.

Інтеграційні та глобалізаційні процеси, розвиток суспільства на засадах соціального партнерства створюють вимоги та умови відкритості і прозорості для національних економік країн, їх детінізації. Саме ці, з одного боку, позитивні процеси висувають проблему протидії корупції, яка в минулому була суто національною проблемою, але за сучасних умов вийшла за межі кордонів окремих держав і об'єктивно стає глобальною економічною загрозою, що й обумовлює високий ранг протидії корупції у системі заходів формування стратегії підприємницької безпеки в умовах тіньових процесів національної економіки.

Одним із принципових недоліків сучасної системи протидії корупції є реальна відсутність акцентованих у часі і просторі дієвих заходів протидії елітній (політичній) корупції як вихідній ланці сучасного корупційногенного процесу в Україні.

Необхідними напрямками протидії корупції, складовими антикорупційної стратегії мають бути такі: 1) посилення впливу громадян на процес формування органів влади, вироблення державної політики, а також підвищення ефективності механізмів політичної відповідальності; 2) формування адекватної генетично-історичним умовам розвитку національної економіки інституційної структури, побудованої на необхідності сильного соціального партнерства між державою і підприємницьким сектором (малим і середнім), активній розбудові форм самоорганізації останнього при вслякій підтримці держави; 3) високий рівень підтримки розбудови підприємницького сектору (малого й середнього) з боку великих підприємств та держави на основі принципу розвитку особливої форми змішаної економіки – біполярної структури; 4) створення дієвих механізмів забезпечення прозорості діяльності влади; 5) реалізація заходів з удосконалення нормативно-правового, інституційного та організаційного забезпечення протидії політичній корупції і корупції в цілому, подолання зрощування влади і великого бізнесу.

Безпека національної системи підприємництва визначається її інноваційним характером та необхідним інвестиційним забезпеченням, стратегічною спрямованістю на кардинальні зміни в засобах економічного зростання, що

забезпечує нації реалізацію конкурентних переваг у прикладанні нових знань до відтворення виробництва у форматі вищого технологічного укладу.

ВИСНОВКИ

Проведене в роботі дослідження дозволило отримати цілу низку взаємопов'язаних наукових і практичних положень різного рівня:

1. Доведено, що на сьогоднішній день найбільш обґрунтованою моделлю наукового знання щодо тінізаційних процесів в економіці України є синергетична парадигма Т. Куна. Використання синергетичної парадигми Т. Куна, як часткової декомпозиції його моделі наукового знання, забезпечує дослідження економічної безпеки підприємництва від тінізаційних загроз новими методологічними можливостями: прискорення тінізації економіки пов'язується із тінізаційними факторами, накладанням на фоніві кризові тінізаційні явища новітніх активних чинників тінізації, зокрема таких як фінансова криза, елітна економіка, системна корупція тощо.

2. Теоретичною основою дослідження в роботі є інституціоналістські моделі модернізації, сформульовані в працях М. Вебера, К. Поланьї, К. Мюрдаля, неоінституціоналістська модель Е. де Сота, який дослідив закономірності розвитку тіньової економіки у залежних країнах.

3. Доведено, що тіньова економіка як загроза підприємницькій безпеці – це системне явище господарювання асоціальної природи з різного роду інтенсивністю соціальної небезпеки, яка є формою кризи державного управління економіки і виявляється у розвитку його дисфункціональності та діяльності системи асоціальних інституцій суспільства (зокрема тіньового підприємницького сектору).

4. У роботі обґрунтовано теоретичне положення про те, що одним із фундаментальних інституційних засобів формування економічної безпеки підприємництва в умовах тінізації економіки України є запровадження системи соціального партнерства, що відповідає цивілізаційним засадам розвитку вітчизняного суспільства і здатне подолати тінізаційні протиріччя між державою та суб'єктами підприємницького сектору, між гібридизованою владою і олігархічними підприємницькими структурами і суб'єктами неформальної організації.

5. Визнано, що:

організаційний підхід до формування програмних заходів боротьби з тіньовою економікою з метою забезпечення економічної безпеки підприємництва, що, на відміну від існуючого, ґрунтується на засадах цільового програмування, дає змогу здійснювати вибір напрямів та форм боротьби з тінізацією підприємництва;

методичний підхід до формування інституційних засобів економічної безпеки підприємництва, який, на відміну від існуючого, ґрунтується на запровадженні системи соціального партнерства, відповідає цивілізаційним засадам розвитку вітчизняного суспільства і здатний подолати тінізаційне протиріччя між державою та суб'єктами підприємницького сектору;

методичний підхід до розробки пропозицій щодо подальшого удосконалення Стратегії національної безпеки, розробки в її складі окремої стратегії

підприємницької безпеки, особливо щодо підтримки малого та середнього бізнесу, дає змогу запропонувати формування інфраструктури державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу;

методичний підхід до пропозицій щодо формування ефективної інституційної структури підприємницького сектору («біполярна структура підприємництва»), як особливих зв'язків комунікаційної підтримки змішаного підприємництва в середині цього сектору, дає змогу підвищити його транспарентність та забезпечити зростання капіталу довіри між його головними інституційними суб'єктами – ординарними та елітними структурами, подолання тінізаційних протиріч між ними;

6. Проведене в роботі дослідження дозволило на емпіричному рівні розвинути методичний підхід щодо оцінки девіантно-деліктної схильності суб'єкта підприємницької діяльності до приховування частки доходів, що відрізняється від відомих методичних підходів використанням співвідношень швидких активів до поточних пасивів, прибутку до прострочених платежів, і дає змогу за допомогою аналітичних методів класифікувати суб'єкта підприємницької діяльності за критерієм девіантної поведінки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Дудин Н. Н. Способы уклонения от уплаты налогов как источник нелегальных доходов / Н. Н. Дудин // Социальная экономика. – 2006. – №1 – 2. – С. 190 – 204.

2. Дудин Н. Н. Внелегальная экономика: содержание и критерии выделения / Н. Н. Дудин // Социальная экономика. – 2007. – №3 – 4. – С. 105 – 112.

3. Дудін М. М. Типологічний підхід до проблеми оцінювання неформального сектору України / М. М. Дудін // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія економічна. – 2010. – № 892. – С. 169 – 177.

4. Дудін М. М. Вплив тіньової економіки України на її економічну безпеку / М. М. Дудін // Бізнес Інформ. – 2011. – № 12. – С. 4 – 14.

5. Дудин Н. Н. Роль ревизионной деятельности в обеспечении финансовой безопасности Украины / Н. Н. Дудин, Н. М. Червяков // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – №34. – С. 160 – 163.

Особистий внесок автора: запропоновано методичний підхід щодо оцінки девіантно-деліктної схильності суб'єкта підприємницької діяльності до приховування частки доходів.

Публікації в інших виданнях:

6. Дудін М. М. Забезпечення безпеки замовника – основна задача організованої податкової злочинності / М. М. Дудін // Шлях України до економічної безпеки : матер. наук.-практ. конф (м. Харків, 16 – 17 квітня 2004 р.). – 2004. – С. 41 – 43.

7. Дудин Н. Н. Криминологическая оценка деятельности преступных групп, занимающихся минимизацией налогообложения / Н. Н. Дудин // Економічна безпека

держави: стан, проблеми, напрямки зміцнення : матер. міжнар. наук.-практ. конф (м. Харків, 28 – 29 жовт. 2005 р.). – 2005. – С. 118 – 120.

8. Дудин Н. Н. Методика виявлення уклонений фирм от уплаты налогов / Н. Н. Дудин // Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины : матер. IX междунар. науч.-практ. конф. (м. Алушта, 30 сент. – 2 окт. 2010 г.). – 2010. – С. 125 – 126.

9. Дудін М. М. Механізм впливу тіньової економіки на економічну безпеку підприємницької діяльності в Україні / М. М. Дудін, П. О. Іващенко // Проблеми формування нової економіки XXI століття : матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 22 – 23 груд. 2011 р.) : у 8 т. – 2011. – С. 40 – 43.

Особистий внесок автора: запропоновано методичний підхід до формування інституційних засобів економічної безпеки підприємництва.

АНОТАЦІЯ

Дудін М.М. Формування економічної безпеки підприємницької діяльності в умовах тінізації економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Харків, 2012.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних проблем формування теорії економічної безпеки підприємницької діяльності в умовах тінізації економіки України, логіці розгортання її категоріальної та концептуальної структур, кола її об'єктів та сфери предмету. Визнано, що базисною засадою сучасних економічних реформ є необхідність подолання підприємницької кризи та реалізація підприємницького потенціалу нації як головного інституційного ресурсу розвитку ринкової економіки. Розкрито соціально-економічну сутність, причинну обумовленість кризи підприємництва в Україні, наявність об'єктивних, системних тінізаційних протиріч між державою, адміністративно-олігархічним сектором і ординарним підприємництвом.

У дисертації розкрито сутність економічної безпеки підприємництва у системному та процесному аспектах, здійснено теоретичне обґрунтування необхідності масштабних системних заходів щодо безпеки підприємництва на основі формування спеціальної Стратегії підприємницької безпеки.

У роботі робиться висновок про необхідність запровадження загальносистемних заходів безпеки підприємництва на засадах соціального партнерства, забезпечення в підприємстві системного антикорупційного та інноваційно-інвестиційного зростання.

Ключові слова: криза підприємництва, економічна безпека підприємства, тіньова економіка, неформальне (мале) підприємство, адміністративно-олігархічне підприємство, стратегія підприємницької безпеки, соціальне партнерство, антикорупційний та інноваційно-інвестиційний типи розвитку.

Дудин Н. Н. Формирование экономической безопасности предпринимательской деятельности в условиях тенизации экономики Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины, Харьков, 2012.

Диссертация посвящена исследованию теоретических проблем формирования теории экономической безопасности предпринимательской деятельности в условиях тенизации экономики Украины, логике развертывания ее категориальной и концептуальной структур, круга ее объектов и сферы предмета. Определено, что базисной основой современных экономических реформ является необходимость преодоления предпринимательского кризиса и реализация предпринимательского потенциала нации как главного институционального ресурса развития рыночной экономики. Раскрыта социально-экономическая сущность, причинная обусловленность кризиса предпринимательства в Украине, наличие объективных, системных тенизационных противоречий между государством, административно-олигархическим сектором и ординарным предпринимательством.

В диссертации раскрыта сущность экономической безопасности предпринимательства в системном и процессном аспектах, выполнено теоретическое обоснование необходимости масштабных системных мер по безопасности предпринимательства на основе формирования специальной Стратегии предпринимательской безопасности.

Доказано, что организационный подход к формированию программных мер по борьбе с теневой экономикой с целью обеспечения экономической безопасности предпринимательства, в отличие от существующего, основывается на принципах целевого программирования и позволяет осуществлять выбор направлений и форм борьбы с тенизацией предпринимательства.

Обоснованный в работе методический подход к формированию институциональных средств экономической безопасности предпринимательства, в отличие от существующего, основан на внедрении системы социального партнерства и отвечает цивилизационным принципам развития отечественного общества. Он способен преодолеть тенизационное противоречие между государством и субъектами предпринимательского сектору.

В работе обоснован методический подход к разработке предложений по дальнейшему совершенствованию Стратегии национальной безопасности. Разработка в ее составе отдельной стратегии предпринимательской безопасности, особенно касательно поддержки малого и среднего бизнеса, позволяет сформировать инфраструктуру государственной поддержки развития малого и среднего бизнеса.

Автором предложен методический подход к формированию эффективной институциональной структуры предпринимательского сектора («биполярная структура предпринимательства») как особых связей коммуникационной поддержки смешанного предпринимательства в середине этого сектора, что позволяет повысить его прозрачность и обеспечить рост капитала доверия между его главными

институциональными субъектами – ординарными и элитными структурами, – преодолеть тенезационные противоречия между ними.

В работе делается вывод о необходимости внедрения общесистемных мер безопасности предпринимательства на основах социального партнерства, обеспечения в предпринимательстве системного антикоррупционного и инновационно-инвестиционного развития.

Ключевые слова: кризис предпринимательства, экономическая безопасность предпринимательства, теневая экономика, неформальное (малое) предпринимательство, административно-олигархическое предпринимательство, стратегия предпринимательской безопасности, социальное партнерство, антикоррупционный и инновационно-инвестиционный типы развития.

Dudin M. M. The formation of economic security business in shadowing of the economy of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the Degree of Candidate of Science (Economics), speciality 08.00.03 – Economics and Administration of National Economy. – Research Centre of Industrial Problems of Development of Academy of Sciences of Ukraine, Kharkov, 2012.

The dissertation is devoted to research of theoretical problems of formation of the theory of economic safety of business activity in the conditions of a tenizatsiya of economy of Ukraine, logic of expansion of its categorial and conceptual structures, a circle of its objects and subject spheres. It is defined that a basic basis of modern economic reforms is need of overcoming of enterprise crisis and realization of enterprise potential of the nation as main institutsionny resource of development of market economy. The social and economic essence, causal conditionality of crisis of business in Ukraine, existence of objective, system tenizatsionny contradictions between the state, administrative and oligarchical sector and ordinary business is opened.

In the dissertation the essence of economic safety of business in system and process aspects is opened, theoretical justification of need of large-scale system measures for safety of business on the basis of formation of special Strategy of enterprise safety is executed.

In work the conclusion about need of introduction of all-system security measures of business on bases of social partnership, providing in business of system anti-corruption and innovative and investment development is drawn.

Keywords: business crisis, economic safety of business, shadow economy, informal (small) business, administrative and oligarchical business, strategy of enterprise safety, social partnership, anti-corruption and innovative and investment types of development.

Підписано до друку 05.09.2012 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Обсяг 0,9 ум.-друк. арк.
Наклад 100 прим. Зам. № Безкоштовно.

Надруковано в центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
61002, Україна, м. Харків, пров. Соляниківській, 4
т. 057 700-53-51, 714-34-26, 771-00-92, 771-00-96